

L'ARXIU MUSICAL DEL MONESTIR DE L'ENCARNACIÓN DE MADRID A MONTSERRAT

THE MUSICAL ARCHIVES OF THE MONASTERY OF 'LA ENCARNACIÓN' OF MADRID, IN MONTSERRAT

Daniel Codina

Abadia de Montserrat

Resum

S'estudien les vicissituds històriques de la compra de l'arxiu musical de la Encarnación de Madrid per part del Monestir de Montserrat juntament amb les raons polítiques que van crear un clima de secret d'aquest afer; s'hi anoten els noms dels compositors de què consta l'arxiu de la Capella així com s'estableix la llista dels mestres de capella. A més s'anoten les altres parts (cantorals de polifonia antiga d'autors flamencs de la cort de Felip II i altres) que anaven amb l'arxiu.

Paraules clau

Capella de Musica, Mestre de Capella, manuscrits musicals, Cantorals de faristol, compositors flamencs del segle XVI.

Abstract

Study of the historical events around the purchase of the musical archive of 'La Encarnación' of Madrid by Montserrat Abbey and the political reasons that created a climate of secrecy in this case; we write down the names of the composers appearing in the archive of those musical chapel and we establish a list of its chapel masters. We registrate as well the other parts (choirbooks of old polyphony by Flemish authors working at the court of Philip II, and others) coming with this archive.

Key words

Music chapel, Chapel master, musical manuscripts, choirbooks, Flemish composers of the 16th century

Resumen

El presente trabajo investiga los avatares históricos de la compra por parte del monasterio benedictino de Montserrat del archivo musical del convento madrileño de la Encarnación de agustinas recoletas. Razones políticas, y fecha (año 1932, durante la segunda república), que explican el secretismo que envolvió el asunto. También se anota la lista de compositores y lista de maestros de capilla, así como se da cuenta de los libros corales que se incluyeron en el lote, especialmente, los de los músicos flamencos de la corte de Felipe II.

Palabras claves

Capilla de música, Maestro de capilla, manuscritos musicales, Cantorales de facistol, Compositores flamencos del siglo XVI.

Dins de l'arxiu musical del monestir de Montserrat hi ha un conjunt d'uns 2.000 manuscrits musicals provinents del Real Monasterio de la Encarnación de Madrid d'una importància considerable pels bons autors que van ser mestres de capella d'aquell lloc, durant els segles XVII-XIX i d'altres mestres que hi van deixar les seves obres. A més del conjunt de música pràctica, va arribar també un lot de llibres de cor amb polifonia que havia format part de l'arxiu de la cort de Felip II, que estava dipositat en el monestir de monges agustinas recoletas de La Encarnación¹.

Com, quan i per què aquest arxiu va fer camí cap a Montserrat? En mig del secretisme i de la manca de documentació, disposem d'una nota mecanografiada de dues pàgines, sense títol, ni data, ni signatura de l'autor que relata en primera persona com, perquè i quan es va fer el trasllat a Montserrat. Aquesta nota, ara conservada a l'arxiu del monestir, va ser feta per al pare Ireneu Segarra, director de l'escolania, el qual hi posà al final la nota manuscrita següent: "és del P. Antoni Tobella 8 febrer 1963".

La notícia de la venda hauria arribat a Montserrat després que el Pare David Pujol, musicòleg, n'hagués tingut notícia ran d'una visita a Madrid, on, per contactes amb Mossèn Higini Anglès, sabia que al monestir de las Descalzas i al de La Encarnación² hi havia arxius musicals importants, sense saber en concret, de què estaven formats. Ni mossèn Anglès ni el Pare Pujol van poder visitar aquests fons, però degué assabentar-se que, almenys el de la Encarnación, estava en venda; llavors el pare David va pregar al pare Tobella, el qual només buscava llibres vells i no era musicòleg, que mirés d'entrar a La Encarnación i fer-se càrrec del que hi havia en venda. La nota diu que aquestes gestions es van fer "un dia de l'any 1933, en plena república". Data errònia, perquè la crònica del monestir de Montserrat³, manuscrita i feta dia a dia, ens diu la notícia següent: el dia 9 de novembre de 1932 "ha sortit el P. Tobella cap a Madrid per comprar música antiga", i després, el dia 23 del mateix mes, el cronista anota: "Avui torna...el P. Tobella qui anà a Madrid a comprar una Biblioteca musical i després a Tudela⁴ altres

llibres antics"; per tant era l'any 1932, no el 1933; hem de tenir present que la nota va ser redactada de memòria uns trenta anys després dels fets⁵.

La nota encara ens aclareix altres punts, a part de la data en què va tenir lloc. Un primer punt és quin paper hi va tenir el pare David Pujol. En la nota es veu clar que aquest va ser el promotor de la compra, perquè es tractava d'un arxiu musical, que era el que li interessava, tot i que no en coneixia el contingut però va saber que estava en venda; la compra la va deixar per al pare Tobella que estava més familiaritzat en aquests afers. Que el pare David no va intervenir en la compra, m'ho va corroborar el Pare Gregori Estrada⁶ que amb els seus 96 anys (2014) va ser un dels darrers testimonis més directes que havia parlat amb el pare David. Aquest testimoni diu clarament que en l'afer només hi va intervenir el pare Tobella.

Un altre punt que ens aclareix és el paper que hi va jugar el bisbe, no el de Madrid, que aleshores era Leopoldo Eijo Garay, sinó l'arquebisbe de Santiago de Compostela, el qual era, des de la fundació del monestir, el superior immediat de les monges i sense ell no podien fer o autoritzar coses importants. En aquest cas, per a la venda, calia la seva autorització, de la mateixa manera que el pare Tobella necessitava la del pare abat de Montserrat per comprar. Demanats els permisos, l'arquebisbe de Santiago⁷, "va autoritzar tot seguit que s'ho traguessin al preu que fos"⁸. Aquesta urgència a vendre part del patrimoni, l'explica el pare Tobella pel fet de la situació política del moment, la segona República de l'any 1931:

"Abans de la República estaven molt bé (econòmicament), per les rentes que tenien. Era un dels béns del Reial Patrimoni, i com a tal la República se n'havia incautat, deixant a aquelles pobres monges dins aquell palau sense gairebé mitjans de vida".

A més, hi ha una altra raó política, que insinua molt bé Paulino Capdepón:

"La razón de este hecho se debe a la venta del amplio fondo musical de la Encarnación al citado monasterio

1 Queden encara en el monestir quatre caps de d'arxiu amb una setantena d'obres musicals, o fragments, que havien format part de l'arxiu musical del monestir de La Encarnación, amb autors que van del segle XVIII al XX.

2 En la nota el pare Tobella no diferencia els dos monestirs de Madrid, el de las Descalzas Reales o clarisses de Nuestra Señora de la Visitación, fundat el 1559, i el de La Encarnación, d'agustines recoletes, fundat el 1616, perquè escriu: "El P. David Pujol va pregar-me que anés al convent de les R. Descalces de l'Encarnació de Madrid". Ambdós monestirs tenien i tenen un valuós arxiu musical.

3 Arxiu de Montserrat: *Crònica anys 1929-1936*: 153 i 156.

4 La nota en qüestió no parla de Tudela sinó de la Seu de Burgo de Osma, l'arxiu de la qual també estava en venda.

5 Sobre la personalitat i l'activitat del pare Antoni Tobella i Guixà com a bibliotecari de Montserrat i comprador de biblioteques vegeu: OLIVAR (1984): 259-275.

6 El pare Gregori va morir a Montserrat el dia 18 de març del 2015.

7 En aquell moment era Zacarías Martínez Núñez (1864-1933), agustinià.

8 Sobre la venda de béns, diu encara aquesta nota: "Crec que moltes altres joies es veié forçat el seu ordinari a autoritzar-ne la venda, per poder viurer" i encara al final, visitada la biblioteca del monestir, el pare Tobella els va comprar un miler de llibres dels segles XVI-XVIII.

de Montserrat a través de Higinio Anglés, efectuada en los años de la guerra civil española debido *al saqueo que se estaba cometiendo con el patrimonio artístico de numerosos conventos e iglesias de Madrid*⁹.

A part de la incautació del monestir per part del govern republicà, hi havia la legislació republicana: que prohibia a l'església vendre's el patrimoni i que aquest, segons la nova Constitució, podia ser expropiat pel govern¹⁰. Si les monges passaven angúnies econòmiques calia vendre part del patrimoni aviat i sense fer soroll. Si no se'l venien, l'Estat els el podia expropriar i no els en donaria res¹¹: calia, doncs, mantenir en secret l'operació. Això explicaria que, d'una banda, el bisbe aconsellés la venda i d'altra, l'aspecte secret que es va donar a l'afer i que Montserrat volia guardar gelosament.: calia de totes totes que el govern de Madrid no se n'assabentés.

Ací voldria comentar breument l'explicació del senyor Capdepón i el rol jugat per mossèn Higinio Anglés.

La primera part de l'afirmació del senyor Capdepón la considero totalment gratuïta, perquè no està basada en cap documentació, i impossible, perquè durant la guerra civil a Montserrat no hi havia ningú i els monjos escampats pel país o per l'estranger, amagats o assassinats i mossèn Anglés estava a Alemanya, on va poder refugiar-se.

El paper que hi va jugar mossèn Anglés en l'afer sembla que no va ser d'intermediari, sinó més aviat de còmplice amb el pare David. Això es veu bé per la correspondència d'aquell amb aquest. En efecte, Anglés, el dia 10 de setembre del 1935 escrivia al pare David, lamentant que els responsables de la biblioteca de Montserrat no permetessin que Anglés, musicòleg com era, pogués consultar els llibres que havien arribat feia tres anys:

“Des de molt de temps que jo sabia l'adquisició preciosa de música que Montserrat havia fet a Madrid

feia ja dos o tres anys. En sabia quasi tots els detalls, el lloc i la quantitat que n'havien comprat. Amb tants viatges i dies d'estada a Madrid, corrent precisament per convents, no creia jo que Vostès podessin pensar que la tal adquisició passés desconeguda per mi”¹².

Queda clar, doncs, que mossèn Anglés no en va ser intermediari, sinó més aviat còmplice o coneixedor. D'altra banda aquesta carta ens revela de manera indirecta el fet del secretisme que envoltava tota l'operació; un secretisme que era general en el món de la compra-venda de llibres i biblioteques antigues i que el pare Tobella no en va pas ser una excepció, ans al contrari: no es deixava gaire rastre documental i les transaccions es feien de manera verbal i directa per correu postal, sense intermediaris i, per tant, des de Montserrat es volia guardar el secret¹³; a més i principalment, en aquest cas, el secretisme era degut a la situació política del moment. De tota manera, el pare David va voler aturar el cop del desengany d'Anglés responnent a la carta del dia 10 amb una raó de musicòleg:

“Si en el lot últimament adquirit, hi hagués vist música de la que a V. sé que interessa actualment, jo haguera trobat manera d'ensenyar-li sense comprometre a ningú ni contravenir cap manament. Però amb gran desil·lusió meva, no solament no hi ha res anterior al segle XVI, sinó que ni de Victòria ni música instrumental s'hi troba una pàgina”¹⁴.

Una altra pregunta que ens podem fer és ¿com es va treure el voluminós conjunt de dins del monestir i com es va traslladar a Montserrat? Primer calia pensar com treure del monestir tot aquell embalum de papers i llibres grossos i pesants sense aixecar sospites. La nota explicativa és explícita i enginyosa:

“Vaig tornar a Madrid –un cop obtingut el permís de l'arquebisbe de Santiago i del Pare Abat de Montserrat– acompanyat del Sr. Vigué, l'encarregat aleshores de la Llibreria Layetana¹⁵; i ajudat d'ell es va treure tot el que jo havia triat, per petits lots, per no cridar l'atenció sobretot

9 CAPDEPÓN VERDÚ (1997): 48. La cursiva l'hem posada nosaltres.

10 A la Gaceta del 21 d'agost de 1931 hi ha el decret, respecte de l'Església catòlica: “Art. 10º. Desde la fecha de su publicación de este Decreto queda suspendida la facultad de venta, enajenación y gravamen de los bienes muebles, inmuebles y derechos reales de la Iglesia, Ordenes, Institutos y Casas religiosas, y, en general, de aquellos bienes que de algún modo esten adscritos al cumplimiento de fines religiosos”. I la nova Constitució republicana del 9 de desembre de 1931, en l'article 26 referent a totes les Confessions religioses, declara sobre els Ordes religioses, que, a més d'estar subjectes “a todas las leyes tributarias del país” (disposició 5ª), “los bienes de las Ordenes religiosas podran ser nacionalizados” (disposició 6ª), a *Repertorio cronológico de legislación* (1931): nn. 911 i 1645, art. 26.

11 Aquest aspecte ja m'ha estat insinuat pel P. Gregori Estrada com a possible causa de la venda.

12 Biblioteca de Catalunya, fons Higinio Anglés: correspondència. Signatura: M 7084/120.

13 De fet, aquesta carta d'Higinio Anglés va ser provocada per la negativa del monestir a deixar-li consultar els llibres de polifonia antiga, perquè la norma comunitària que imperava era que no es deixés veure a ningú, els llibres que van venir amb el conjunt de manuscrits i que es conserven a la biblioteca del monestir. Vegeu: OLIVAR (1977).

14 Resposta del P. David a Anglés del dia 14 de setembre. Biblioteca de Catalunya, Arxiu Anglés, correspondència. Signatura: M 7084/700.

15 Llibreria que el monestir de Montserrat tenia a Barcelona per a les seves publicacions i per a poder adquirir llibres, a preu de llibreria, per a la biblioteca monàstica.

de ningú. La portera o Recadera del convent anaba i venia amb el cistell de fer les compres plé de papers cap a la pensió on ho ensacaba en Vigué. El problema per a treurer aquells grossos cantorals es va poguer resoldre sense incident.. Amb el cistell o cove gran de les compres, la portera els va anar trient tots un cada vegada. Aquest afer ens va entretenir uns tres dies seguits”.

El trasllat fins a Montserrat es feia, com em comentava el pare Alexandre Olivar fa poc, per mitjans normals, és a dir, per transportista o per correu.

¿De quins fons està format aquest arxiu? Bàsicament de dos. Un és l'arxiu musical de la capella de música del monestir, que pel fet de ser de fundació reial, disposava de mestre de capella, d'organista, cantors i instrumentistes propis, normalment contractats per oposicions. Els manuscrits que van ser comprats són les obres compostes pels diferents mestres mentre estaven en exercici al monestir i per altres mestres, en forma de partícels per cantar, copiades pels copistes oficials del Palau Reial. Només entre les obres d'un dels mestres, Antonio Rodríguez de Hita (1722-1787), a més dels papers “oficials” o de copista per cantar, es conserven relligades força de les obres escrites en partitura per l'autor mateix i que un secretari seu es va encarregar de recollir-les de la paperera, perquè normalment les partitures originals, un cop feta la còpia, es destruïen. Aquest fons consta d'uns 2.000 manuscrits integrats a l'Arxiu de Música del monestir de Montserrat¹⁶. Un segon fons, és el conjunt de llibres de polifonia, bàsicament flamenca, provinents de la Capella Reial de Carles Vè, de la reina Maria d'Hongria, germana de l'emperador, i de Felip II, dipositats per vells i inútils a l'Encarnación des de 1620. El total de llibres adquirits pel monestir de l'Encarnación era de 21 llibres dels quals Montserrat només en pogué comprar 10 com veurem; la resta no sabem on van anar a parar: ja no devien estar amb els altres quan es va fer la compra per part de Montserrat, altrament seria molt estrany que el pare Tobella no els hagués inclòs amb els altres. El pare David Pujol a l'article “Manuscritos de Música Neerlandesa conservados en la Biblioteca del Monasterio de Montserrat”¹⁷ detalla el contingut de vuit volums, però també dóna en nota la llista completa dels 21 llibres dipositats a l'Encarnación el 1620, feta per Francisco Ribero majordom del monestir madrileny. Aquest lot adqui-

rit de 10 volums en total es troba a la secció de manuscrits de la biblioteca del monestir i ha estat curosament descrit pel pare Alexandre Olivar¹⁸. Aquest conjunt serà estudiat detingudament més endavant. A aquests deu, el pare Olivar n'hi afegeix deu més provinents de la mateixa capella de música del monestir de La Encarnación que són llibres musicals, sencers o fragmentaris, dels segles XIV, XVI, XVII i XVIII que devien estar amb els de l'arxiu de la capella de música; aquests també han estat integrats a la biblioteca¹⁹.

NOMS DELS AUTORS QUE TROBEM A L'ARXIU MUSICAL

A continuació donem la llista dels autors que signen les obres, després de fer una repassada ràpida a totes les fitxes: una llista que depassa llargament el centenar d'autors, més els anònims. És evident que no tots, ni molt menys, van ser mestres de capella, els quals, sobretot els que van exercir el càrrec alguns anys, tenen una llista prou llarga d'obres cadascun. Molts d'aquests autors esporàdics només hi són representats amb una sola obra²⁰:

ALMÁNTIGA, Vicente Pablo. Segle XVIII.

ALMEYDA, Carlos Francisco de (?). Segona meitat del segle XVIII.

AMBIELA, Miguel de (1666-1733).

AMILLANO, Diego. Segle XVIII.

ANÓNIMO.

ARANAZ, Pedro Felipe (?).

ARCEDO, Diego (1690c-1761).

AZERO. El Diccionario no en diu res.

*BALIUS I VILA, Jaume (segle XVIII-1822).

BLASCO, Pablo Gil (?) (1755-1827). Va ser Tiple de La Encarnación durant 5 anys; no se sap que fos compositor.

BOCHERINI, Luigi.

*BONET DE PAREDES, Pedro o Juan (?) (?-1710). Era mestre de La Encarnación el 1690. En els manuscrits trobem el nom de PAREDES.

*BRUGUERA I MORRERAS, Joan Baptista (segle XVIII). CAPELL, Joan Baptista (?-1801). Probablement va estar a La Encarnación com a cantor. El DMEH segurament el confon amb CAPELL MARTÍ, Josep (segle XIX).

¹⁶ CAPDEPON VERDÚ (1997), dóna la llista per ordre cronològic dels 10 mestres de capella de l'Encarnación al llarg del segle XVIII i transcriu alguna obra de cada un dels mestres. Manquen evidentment els del segle XVII i els del segle XIX fins a la desamortització, treball que no està fet encara.

¹⁷ PUJOL (1952): 319-322. El pare David parla només de vuit volums, i no de deu, perquè són els d'autors flamencs.

¹⁸ OLIVAR (1977): *Catàleg*, nn. 765, 766, 768, 769, 771, 772, 773, 774, 775, 776.

¹⁹ OLIVAR (1977): *Catàleg*, nn. 750-754, 764, 767, 770 (I i II), 777. Entre aquests manuscrits hi ha també dos llibres musicals impresos, dels quals parlarem més endavant.

²⁰ Els noms han estat comprovats amb els de CASARES RODICIO (1999-2002) [= DMEH].

- CAPITAN = ROMERO, Mateo (1575c-1647).
 CASEDA [VILLAMAYOR, José]. Deu haver-hi un error en el *DMEH* perquè remet a EGÜES, Manuel de, i no s'hi fa cap referència a CASEDA.
 COSTA, No surt al *DMEH*.
 COURCELLE, Francisco (1702-1778).
 DIMAS, no surt al *DMEH*.
 *DUCASSI OJEDA, Ignacio. Mestre a La Encarnación el 1805.
 DURON I PICAZO, Sebastian (1660-1716).
 ERDOIZA, Santiago (segle XVIII).
 ESCALADA, Francisco (?-1680).
 ESCORIGUELA, Isidre (?-1723).
 ESPAÑOLETO = GARCIA FAJER, Francisco Javier (1730-1809).
 ESPOLÓN, no surt al *DMEH*.
 F. H. F. (1788).
 FAJARDO, no surt al *DMEH*.
 FERRER, Guillermo (segle XVIII). Autor de Tonadillas.
 FONDEIRAS, no surt al *DMEH*.
 FURIÓ, Pedro (?-1780).
 *GALÁN, Cristóbal c. 1620-1684). Mestre a La Encarnación (1660-1664).
 GARAY ALVAREZ, Ramón Fernando (1761-1823).
 GARCIA PRADA, Manuel (?-1759).
 GARCÍA, Antonio. No surt al *DMEH*.
 *GARCÍA VELCAIRE, Vicente (1593 – 1650). Mestre a La Encarnación (1634-1645).
 GARCILÓPEZ DE LA PEÑA, Acacio (segle XVIII).
 GARGALLO, Lluís Vicenç (1626c-1682).
 GARISUAIN, Joaquín.
 GAYTÁN = GONZALEZ GAITAN ARTEAGA, Juan Manuel (?-1785).
 GLUCK.
 GOMIS. José Melchor (1791-1836).
 GRAMUGLIA, Carmine.
 GUERRA, Manuel (1675) (segle XVII).
 GUGLIELMI, Pietro Alessandro (?). (*Dizionario Enciclopedico Universale della Musica e dei Musicisti*, UTET 1994).
 *GUTIÉRREZ GARCIA, Francisco Antonio (1762c-1828). Mestre 1793-1799.
 HASSE.
 HAYDN.
 *HERNANDEZ PLA [o ILLANA], Francisco (?-1722).
 HERRÁIZ, [Juan]. (segle XVIII).
 J. i G., F.
 JALON, Luís Bernardo (†1659).
 JOMELLI.
 JUANAS, Antonio (†1819).
 LEDESMA, [Juan de?] (1713c-1781).
 LIDÓN, [José] (1746c-1827).
 LIMIDO, [Esteban] (†1647).
 LOMBIDA, Juan = LOMBIDE MEZQUÍA, Juan Andrés (1745-1811).
 LÓPEZ, Félix Máximo (1742-1821).
 LOPEZ JIMENEZ, Melchor (1759-1822).
 LOZANO, Joaquín (o José?) (segle XVII).
 MANCEBO [ALONSO, Manuel] (†1788).
 MARTÍN, Felipe.
 MARTÍNEZ LAFOS, [José] (1708c-1780).
 MARTÍNEZ, Antonio.
 MAYO, Joseph.
 MENCÍA [TAJUECO, Manuel] (1731-1805). Mestre a les Descalzas.
 *MIR LLUSSÀ, Josep (?-1764).
 MOLINA .
 MONSERRATE, [Andrés de] És un teòric.
 MORERA [COTS, Francisco] (1731-1793).
 MOYA, [Eusebio?] segle XVIII.
 MOZART.
 *MUELAS, Diego de las (1698-1743).
 NAVARRO, Martín.
 NEBRA, José de, (1702-1768).
 *NIELFA [SOTO, Lorenzo] (1783-1861). Mestre 1805-1861.
 ORTELLS, [Antoni Teodor] (1650c-1705).
 PACHECO [BASANTA, José] (1784-1865?).
 PAISIELLO.
 PASTRANA, [Pedro Luís de] (?-1683) Organista de la Capella Reial de Granada.
 *PATIÑO, [Carlos] (1600-1675) Mestre a La Encarnación, del 1628-1634.
 PER, F. No surt al *DMEH*.
 PEREZ GAYA, [Francesc] (1766?-1850).
 PÉREZ [GUTIERREZ], Bernardo (1761-1827).
 *PEREZ ROLDAN, Juan (1604-1672?). Mestre a La Encarnación, el 1648,1655-1667?
 *PONTAC, [Diego de] (1602?-1654). Mestre a La Encarnación durant unes setmanes el 1627.
 REMACHA, [Gregorio Bartolomé?] (segle XVIII).
 RIPA [BLANQUE], Juan Antonio (1721-1795). Mestre a les Descalzas.
 *RODRIGO, Pedro (†1750). Mestre a La Encarnación, del 1744-1750.
 *RODRÍGUEZ DE HITTA, Antonio (1724-1787).
 ROGIER, [Philippe] (1560c-1596).
 ROLDÁN.
 ROY, [Bartolomé] (segle XVI).
 RUANO, [Cándido José] (1760-1803).

*RUIZ, Matias (segle XVII). Sabem que va ser mestre de La Encarnación per la biografia de VAQUEDANO, que el va succeir, però sobretot perquè signa la seva entrada a la Congregació de *La Soledad*.

SAN JUAN, [José de] (1685c-1747?). Mestre a les Descalzas.

SANTA MARIA, [Lorenzo de] (1661-1731) o bé: SANTA MARIA, Nicolás de.

*SANZ, Francisco (?-1732). Abans del 1684 havia estat mestre de La Encarnación i el 1691 és demanat de nou a La Encarnación, però no hi va.

SARTI, [Giovanni Vincenzo (segle XVII)] o bé [Giuseppe (1729-1802)].

SERRA, Luis (1680-1759).

SESMA. El *DMEH* diu que són un llinatge d'organers.

SIURANA (= CIURANA), [Tomàs] (1762-1829).

SOLER, Francisco (1723-1789).

*THOMÁS (o TOMAS), Sebastián (segle XVIII-1792). Mestre a La Encarnación, del 1790-1792.

TORICES, [Alonso de]? (1635c-1684) o bé: BELLO DE TORICES, Benito (1660-?).

TORRES, [Juan de]? (?-1679). Es fa difícil determinar qui és.

TRESPUENTES (?).

UREÑA, [Pedro de] (segle XVI-1620) o bé: UGENA, Antonio (1745-1816), mestre a Madrid.

VACCARI o potser VACCAI, Nicola (1790-1848).

*VAQUEDANO, [José de] (1642-1711). Successor interí de Matías Ruiz a La Encarnación fins el 1680.

VAZQUEZ [SARMIENTO], Diego (segle XVIII).

*VEANA [LOPEZ], Matías [Juan] (1656-1708). Mestre de La Encarnación, 1680-1683, 1691-1704?

VICENTE [NAVARRO], Francisco (1738-1781). Mestre de capella a Sant Felip Neri de Madrid.

VIDAL, Pau (†1807). Violinista de La Encarnación.

VILLANUEVA [OCHOA, Dionisio] (segle XVIII-XIX).

VILLAVIEJA, Mateo de (segle XVII-1731).

XUAREZ (= SUAREZ o JUAREZ) [Alonso] (†1696).

ZARZOSO no surt al *DMEH*.

ELS MESTRES DE CAPELLA

En les escriptures fundacionals de Felip III, fetes l'any 1618, en el títol 18 només és citat, com a càrrec fundacional i funcional del monestir, al costat dels escolans i altres capellans, l'organista. En les de Felip IV, de l'any 1625, en el n° 17 parla de l'organista, però en la selecció de títols, n° 9, parla ja que “haya doce capellanes y un maestro de capilla”. Com a cantors, vuit dels dotze capellans del monestir han de ser músics “por lo menos”, és a dir per poder cantar (n°

9) i d'entre els set escolans per a les misses, els que tinguin bona veu que cantin “para que sirvan al facistol los días que hubiere misa a canto de órgano (n° 10)”²¹. Pel que sembla, doncs, des del moment que el culte i la capella de música es posen en funcionament, la direcció del cant ben aviat anà a càrrec d'un mestre de capella.

En efecte, segons José López-Caló²², el mestre aragonès Diego Pontac (1602c-1654), en unes notes autobiogràfiques, diu que, mentre era mestre de capella de la catedral de Salamanca (1622), “fué luego a la oposición a la Encarnación de Madrid” i, citant les paraules de Pontac: “habiendo muchos opositores llevé yo aquella capellanía”; amb tot, hi ha el dubte de si la va regentar, com diu López-Caló, o si només hi va estar unes setmanes, com indica el *DMEH*. A l'arxiu només hi té una missa.

El *DMEH* assenyalava Gabriel Díaz Besón (1590-1638) mestre de capella de La Encarnación els anys 1623 i 1624, per tant, successor de Pontac i López-Caló diu que ho era encara el 1628²³. No sembla que tingui cap obra a l'arxiu.

Del 1628-1634 hi ha de mestre Carlos Patiño (1600-1675), segons el *DMEH*.

Del 1634-1645 és Vicente García Velcaire (1593-1650), segons el *DMEH*.

Després d'un interval d'uns tres anys, en el qual no sabem si algú va exercir el càrrec de mestre de capella, el 1648 apareix Juan Pérez Moreda y Roldán (1604-1673?)²⁴, personatge de biografia molt moguda i un xic controvertida, tot i la qualitat de la seves composicions musicals. D'ell tampoc se sap exactament els anys que va regentar la direcció de la capella de música de La Encarnación. Segons *DMEH* (a la veu: Pérez Roldán, Juan), va començar el mestratge a La Encarnación l'any 1648 i hauria acabat el 1667, és a dir, gairebé vint anys. Amb tot, aquest mestratge no devia ser tan llarg, perquè ens trobem que de 1660-1664 exerceix de mestre Cristóbal Galán (1620c-1684), segons *DMEH*; per tant el de Pérez Roldán devia ser un mestratge partit.

L'any que aquest acaba, trobem, segons Paulino Capdepón²⁵, Matías Ruiz, que el 1667 entra a la capella de La Encarnación i l'any 1675 es fa membre de la Congregació

21 SANCHEZ HERNANDEZ (1986): Anàlisi documental III, Actas Fundacionales del Monasterio, 190-199. En el capítol cinquè del llibre: “Los capellanes y ministros”, nota 1, pàg. 96, l'autora diu clarament: “El maestro de capilla sólo aparece en la fundación de Felipe IV y en la aceptación de las monjas”. CAPDEPON VERDÚ (1997): 29-30.

22 LÓPEZ-CALÓ (1983): 38, nota 2, amb bibliografia.

23 LÓPEZ-CALÓ (1983): 165, nota 14.

24 En les obres de l'arxiu musical hi surt només el cognom ROLDAN.

25 LÓPEZ-CALÓ (1983): 73.

de la Soledad²⁶. El *DMEH* diu que va ser mestre del 1676-1678(?).

El va succeir un deixeble seu²⁷, José de Vaquedano (1642-1711), màxim un parell d'anys: 1678(?)-1680.

Francisco Sanz (?-1732) ingressa a la congregació de "La Soledad" l'any 1681, any en què devia començar el seu mestratge musical²⁸. Desconeixem els anys que hi va passar; segurament fins el 1687. Se sap que el 1691 va ser demanat de nou per al mestratge, però no hi va anar.

Pedro Bonet de Paredes ingressa a la Congregació de "La Soledad" l'any 1687²⁹. El *DMEH* afirma que el 1690 era mestre de La Encarnación.

Matías Juan de Veana López (1656-1705)³⁰ ingressa a la Congregació l'any 1693. Segons el *DMEH* hauria estat mestre de La Encarnación del 1680-1683 i després, del 1691 fins a la mort, el 1705.

Francisco Hernández Pla (? - 1722) ingressa a la Congregació de la Soledad i és mestre de capella l'any 1708 i mor, essent encara mestre, l'any 1722³¹.

Diego de las Muelas (1698-1743). Ingressa a la Congregació de la Soledad l'any 1723. Mor essent encara mestre.

Pedro Rodrigo (?-1750). Ingressa a la Soledad l'any 1744 i és mestre fins a la seva mort el 1750.

Joan Baptista Bruguera i Morreras (...): és mestre del 1750 fins el 1757³².

Josep Mir Llussà (?-1764): Ingressa a la Congregació l'any 1751 i mor el 1764.

Antonio Rodríguez de Hita (1724-1787): és mestre de capella del 1765-1787.

26 Aquest mestre de capella és el primer, en tant que mestre, que signa la seva entrada a la *Congregación de la Virgen de la Soledad* (fol. 29, al final de les *Constituciones del año 1769*, encara que la signatura és, per a la justificació de les constitucions, de l'any 1675. també trobem la seva signatura al llibre *Miembros de la Congregación, 1675-1807*, fol 32r).. Aquesta Congregació estava oberta voluntariament als capellans i membres laics al server del monestir de la Encarnación així com també a les monges de la comunitat que volguessin; com a lloc de formació i vivència espiritual.

27 LOPEZ-CALO (1983): 47, nota 6.

28 *Miembros de la Congregación*, fol. 37r: "A primero de Octubre de 1681 entro por Hermano M^{ro} Fran^{co} Sanz que lo es de la Capilla". Una nota al marge diu: "Ausentose sin haber cumplido".

29 La nota que relata l'entrada a la Congregació i la signatura estan ratllats: En 1º de Henero se sentó por Her[man]o El Sr. M^{ro} de Capilla Dn Bonet de Paredes año 1687".

30 La data de la mort és la de 1705 segons una nota al marge de la signatura d'entrada a la Congregació: "Fallecio en 2 de Abril de 1705. Enterrose en las Descalzas" (*Miembros*, fol 40r). El *DMEH* diu que va morir el 1708. A partir d'aquest mestre les dades provenen de l'estudi de CAPDEPON VERDÚ (1997): 32-48.

31 Vegeu: CAPDEPON VERDÚ (1997): 35-36.

32 CAPDEPON VERDÚ (1997): 40.

Jaume Balús i Vila (?-1822). Dos anys només va exercir el mestratge: 1787-1789.

Sebastián Tomás (?-1792). Mestre els dos anys darrers de la seva vida: 1790-1792.

Francisco Antonio Gutiérrez (1762c-1828). Va ser mestre del 1793-1799.

[Manuel Corao] (segle XVIII-XIX). Segons el *DMEH* és el qui va substituir Gutiérrez en el mestratge de La Encarnación l'any 1800. Si bé no surt en la llista dels autors, podria molt ben ser que se li puguin atribuir alguns dels anònims.

Ignacio Ducassi Ojeda (1775-1826). Segons el *DMEH* hauria estat mestre a La Encarnación el 1805, en substitució de Corao.

Lorenzo Nielfa (1783-1861), també segons el *DMEH*, es fa càrrec de la capella de La Encarnación el 1818 fins a la seva mort el 1861. El 1805 hi entra com a tenor, després el 1808 o 1809, la capella queda suprimida per la guerra de Napoleó.

Fins aquí la llista dels mestres. Al monestir de La Encarnación encara hi queden quatre caps amb papers musicals que el P. Tobella va deixar perquè ell no els creia interessants, en els quals hi ha algunes obres de mestres del segle XVIII i principis del XIX, però sobretot hi ha obres diverses d'alguns mestres de finals del XIX i del segle XX que testimonien la continuïtat de la capella musical del monestir.

L'ARXIU MUSICAL DE LA ENCARNACIÓN

A més de l'arxiu de la capella de música pròpiament dit, van arribar a Montserrat dos altres lots de llibres musicals: el lot de llibres provinents de la cort de Felip II amb autors bàsicament flamencs i un altre de llibres, sencers o fragmentats, ja sigui de cant pla o de polifonia, que pertanyien també a la capella de música, l'origen dels quals no queda especificat; només A. Olivar en el seu *Catàleg dels manuscrits de la biblioteca de Montserrat* ens precisa quins són i, d'alguns, en diu la provenença. Uns i altres estan dipositats a la biblioteca del monestir. Es distingeixen dels que vénen de la Cort reial pel fet de no portar la signatura pròpia que tenen els de la llista de Francisco Ribero.

A continuació donem la llista dels llibres musicals, manuscrits o impresos, que pertanyien a la capella de música. La xifra inicial és la signatura del catàleg dels manuscrits de la biblioteca de Montserrat o la signatura de la biblioteca per als impresos.

750. *Liber Hebdomadae Sanctae*. S. XVII. Polifonia. Anònim.

(Fol. 1) *Missa ferial con quatro voces*. (Fol. 8) *Turba del Domingo de Ramos*. (Fol. 16) *La turba del Viernes*

sancto. (Fol. 5) *Pueri Hebreorum para el domingo*. (Fol. 21) *Vigilate para el domingo de Ramos*. (Fol. 23) *Domine Iesu Christe para el viernes Sancto*. (Fol. 25) *Positus Iesus in agonia es devoto*. (Fol. 26) *O vos omnes para el viernes sancto*. (Fol. 28) *Christus factus est para las 3 noches despues dela disciplina a oscuras*. (Fol. 30) *Kyries feriales con canto llano*. (Fol. 31) *Miserere muy devoto*. (Fol. 37) *Fabordones con el mesmo canto llano como se canta en San Laure[n]çio*.

751. S. XVII. *Passio Domini nostri Iesu Christi secundum Matheum*. (Fol. 57) *Passio...secundum Iohannem*.

752. Cantoral polifònic i de cant pla. S. XVII. (Fol. 11 o 2 actual) *Christus natus est nobis*. (Fol. 12) *Te Deum laudamus*. (Fol. 21) JOHANNIS NAVARRO: *Himno de Nabadad*. (Fol. 24) JOHANNIS NAVARRO. *Himno de la epiphania*. (Fol. 28) *Turba del domingo de Ramos*. (Fol. 37) *Missa ferial*. (Fol. 41) *Turba de el M (Marc)*. (Fol. 50) *Turba del viernes*. (Fol. 76) *Antiphonas de las primeras vispera de san Agustin*. (Fol. 77) *Antiphonas de las primeras visperas de Santa Monica*. (Fol. 79) *Otras Antiphonas de los Maitines de los Reyes*.

753. Cantoral polifònic: S. XVII. (Fol. 1-8) Invitatori de difunts. (Fol. 9-48) CRISTÓBAL DE MORALES, *Officium defunctorum*. (Fol. 48v-50) *Victimae paschali laudes*. (Fol. 50v-64) Ofici de Completes: *In tribulatione dilatasti michi*. (Fol. 64v) Melodia del Cantus sense text. (Fol. 65) en blanc. (Fol. 66-67) GINÉS PÉREZ, *Miseremini fideles*. (Fol. 67-71) GINÉS PÉREZ, *Domine Deus omnipotens*, i *Voce mea ad Dominum clamavi*. (Fol. 72-73) ALONSO LOBO, *Credo quod Redemptor meus*. (Fol. 73v-90) *Missa defunctorum*. (Fol. 91v-94) *Tribulationes civitatum audivimus*. (Fol. 94v-96) *Tristis est anima meva*. (Fol. 96v-99) *Peccan-tem me quotidie*. (Fol. 99v-103) *Rex autem David co-operto capite*. (Fol. 103v-107) *Tedet animam meam*. (Fol. 107v-110) *Hei michi Domine*. (Fol. 110v-113, el ms diu erròniament 103) *Circumdederunt me gemitus mortis*. (113v-125) MORALES, *Lamentationes*. (Fol. 125v-130) *Domine quando veneris judicare*. (Fol. 130v-137) *Lumen ad revelationem*. (139v-144), *Ave Regina caelorum* i *Salve Regina*. (Fol. 145) Música sense text. (Fol. 145v-146) *Surrexit Dominus vere*. (147v-152) *Kirie, Et incarnatus* i *Sanctus*. (Fol. 152v-155) CARLOS PATIÑO, *Et incarnatus*.

754. *Passio. Turba del Viernes Sancto, a 4 voces, secundum Iohannem*. Anònim. Aquests fulls manuscrits, en format de

faristol, havien estat enganxats als fulls impresos de la *Turba* del diumenge de Rams, de Matias RUIZ del 1702. Molt probablement l'obra també és de Matías Ruiz.

754b³³ Matias RUIZ, *Turba de la Passion, de la Dominica in Palmis, puesta en musica por Don Matias Ruiz, Maestro de Capilla del Real Convento de las Señoras de la Encarnacion. Año de 1702. Que dedica en su impresion, a la Excelentissima Señora Sor Ana Agustina de Santa Theresa, Priora de dicho Convento Real, su obsequioso subdito Don Manuel Ordoñez de la Puente. Con Privilegio. En madrid, en la Imprenta de Musica*. Imprès de 1702, 54'5 x 37'5 cms., 8 fulls reparatits en dos quadernets que havien estat relligats, ara separats. Manquen les cobertes. El títol està emmarcat per una orla d'impremta i un escut reial al mig de la pàgina. Format i distribució de faristol a quatre veus. CATB. (Cal remarcar que al fol. 2r indica "Cantus" per "Altus", tot i portar la clau de Do en tercera; després ja corregeix l'error).

764. *Antiphonarium officii Ordinis Praedicatorum. Officia temporis Adventus et Nativitatis*. s. XIV. "La pàtria original del còdex, diu el P. Olivar, és la Itàlia del sud. Procedeix del convent de la Encarnación, de Madrid"³⁴.

767. Misses polifòniques, s. XVII, mutilat. Contingut actual: Fol. 27v. Iohannes PALESTRINA, missa
Fol. 68v. Christophorus MORALES, missa *Mille regretz*
Fol. 113v. Christophorus MORALES, missa *Quem dicunt homines*
Fol. 159v. Christophorus MORALES, missa *Benedicta es coelorum Regina*
Fol. 191v. Franciscus GUERRERO, [missa] *Sancta et immaculata*
Fol. 223v. Probablement el motet *Sancta et immaculata* del mateix F. Guerrero.

Aquest volum no prové de la Cort reial sinó del "Real Colegio del Rey".

770, I i II. Fragments litúrgics del s. XVI i XVIII. "Procedeixen del convent de la Encarnación, de Madrid", segons Olivar³⁵. Ambdós amb notació quadrada sobre tetragrama vermell.

I. [Officium] *In festo gloriosissimi Nominis Jesu*. Bifoli manuscrit de pergami del s. XVI

³³ Encara que sigui imprès se li ha donat una signatura de manuscrit perquè anava junt amb el manuscrit anterior.

³⁴ OLIVAR (1977): *Catàleg*, 172. El mateix autor en dóna una descripció més detallada a OLIVAR (1969): 62.

³⁵ OLIVAR (1977): *Catàleg*, 177.

II. Peces d'un Kyrial-Gradual. Festa dels Àngels, Setmana Santa, Nadal, Missa de sant Agustí. Onze fulls de paper manuscrit. Fragmentari del segle XVIII.

777. "Compendium, in quo quattuor missae, quatorque aspersoria continentur, quadruplici voce modulanda, ex variis authoribus depromptum, quod Excellentissimae Dominae Sorori Mariannae Augustinae a Sancta Theresia³⁶, Regalis Coenobii ab Incarnatione, dignissimae Antistitae, ad ejus capellae usum, Cassianus Lopez Navarro, in Catholici Regis Sacello musicus, dedicat, offert atque consecrat. Anno M.D.C.C.X.X.I."

Joseph de TORRES [MARTÍNEZ BRAVO] (1670-1738). Quatre *Aspersoria*.

Johannis PRAENESTINUS, *Missae Iste Confessor, Brevis, Aeterna Christi munera*.

Alphonsus LOBO. *Missa Simile est regnum coelorum*. Procedeix de la Encarnación, com diu la portada. L'antiga signatura del convent és: "1. Libro de Misas y Asperges".

A.XC.Fol.1. *Liber Primus Missarum Alphonsi Lobo de Borja, Sanctae Ecclesiae Toletanae, Hisp. Primatis, Portionarii, Musicesq. Praefecti. Matriti, Ex Typographia Regia, MDCII*. Volum imprès i en format de faristol de 136 folis; cobertes de fusta recobertes de pell repujada.

Missa: *Beata Dei genitrix*, a 6 veus (fol. 2); missa *Maria Magdalene*, a 6 veus (fol. 22); missa *Prudentes Virgines*, a 5 veus (fol. 44); missa *Petre, ego pro te rogavi*, 4 veus (fol. 68); *Simile est regnum caelorum*, 4 veus (fol. 85); missa *O Rex gloriae*, 4 veus (fol. 102). Moteta ex devotione inter missarum solemnias decantanda: *O quam suavis est*, a 6 veus (fol. 118); *Quam pulchri sunt*, a 6 veus (fol. 121); *Ave Regina caelorum*, a 5 veus (fol. 124); *Versa est in luctum*, a 6 veus (fol. 126); *Credo quod Redemptor*, a 4 veus (fol. 129); *Vivo ego*, a 4 veus (fol. 131); *Ave maria*, a 8 veus (fol. 133).

En lloc es diu que prové de La Encarnación, però tot fa pensar que ve d'aquesta biblioteca musical³⁷.

LLIBRES PROVINENTS DE LA CORT REIAL DE MADRID

El 12 de maig de 1620 Francisco Ribero, majordom del monestir de La Encarnación, signa el rebut dels vint-i-un llibres de cant provinents de la cort reial de Felip II que estaven destinats a la *almoneda* (subasta pública). L'any 1597,

el 16 d'agost, un any abans de la mort del rei, es donen a Hernando Espejo per ser venuts 211 títols de música de la capella reial. Felip III el 9 de novembre de 1602 en fa fer un inventari i en fixa el preu per a cada un: mil ducats. D'aquest lot en van sortir els 21 de La Encarnación³⁸, en el moment que el monestir, creat no feia gaire, començava a normalitzar la seva capella musical³⁹.

Els deu volums actuals que van ser comprats a La Encarnación, tenint en compte el n° de registre que porten de la cort reial, tenen la signatura dels manuscrits de la biblioteca de Montserrat, segons el *Catàleg* del pare A. Olivar: 765 (Signatura de la Cort n° 25), 766 (Sign. n° 60), 768 (Sign. n° 9), 769 (Sign. n° 11), 771 (Sign. perduda), 772 (Sign. n° 78), 773 (Sign. n° 16), 774 i 775 (Sign. nn. 101 i 102), 776 (Sign. n° 43). Tots, excepte els nn. 774 i 775, que tenen una signatura molt més retardada, són del s. XVI i d'autors flamencs; els dos esmentats, pertanyen al segle XVII i són d'autor/s anònim: per això no s'inclouen en la llista i estudi que en va fer el pare D. Pujol⁴⁰.

Per no carregar excessivament el treball, donarem ara només els títols, reals o facticis, amb els noms dels autors; la descripció completa es troba a Olivar⁴¹.

765. BENEDICTUS DE OPITIIS. Cants litúrgics polifònics: misses i alguns motets. Segle XVI.

766. Misses polifòniques. Segle XVI. A part algun anònim, hi ha els autors: MATHURIN FORESTIER (2), PETRUS DE LA RUE (2), IACOBUS BARBIREAU (1), [MATEU] PIPELARE (1).

768. *Douze messes musicales composées par M. P. de Manchicourt*. Segle XVI.

769. 25 Càntics del *Magnificat* en polifonia de diferents autors. Segle XVI. Els autors són: BENEDICTUS [DE OPITIIS] (11), CLEMENS NON PAPA (7), JACOTIN (1), JOHANNES MOUTON (1), ROGERUS (1)⁴²; n'hi ha quatre sense nom d'autor.

38 PUJOL (1952): 319. L'obra CASARES RODICIO (1988): n° 178, 62-68, dona la llista completa dels títols i dels instruments de música donats a la *almoneda*, i pp. 75-81 per a l'inventari de Felip III.

39 SANCHEZ HERNANDEZ (1986): 190-210 on analitza les diferents actes fundacionals de Felip III i Felip IV i les recepcions de la comunitat d'aquestes actes.

40 PUJOL (1952): 320. Per això, PUJOL en l'article només parla de vuit llibres: els d'autors flamencs, no dels deu que de fet van venir a Montserrat.

41 OLIVAR (1977): 172-182. A més l'autor del *Catàleg* indica tant possibles repeticions d'obres en els diferents volums, com les cites o els estudis fets modernament (abans del 1977 any de la publicació del *Catàleg*).

42 PUJOL (1952), no el cita com a autor.

36 Un document de l'arxiu del Palau Reial del l'any 1732 (Patronatos Legajo 7173/18) ens dona el nom de la Priora: "Excmª Señora Ana Agustina de S^a Theresia, Priora".

37 Descripció a ANGLÈS PÀMIES (1941): n° 107, pàg. 59.

771. Misses a quatre veus. Segle XVI. Els autors: JOHANNES LUPUS, *Missa Plus oultre*; BENEDICTUS [DE OPITIIS], *Missa Pardonne moy* i *Missa Ad placitum*; MATHEUS GASCOGNE, *Missa Es hat eim sim*; PETRUS MOLU (=Moulu), *Missa Stephane gloriose*; THEO VERELST, *Missa quatuor vocum*; HESDYN (Nicolle des Celliers de), *Missa brevis*; anònima, *Missa La plus gorgiase*.

772. *Liber quatuor missarum musicalium nec non aliquot carminum ecclesiasticorum a PETRO DE MANCHICOURT regia cappelle conscriptus*. Segle XVI. A part de quatre misses, hi ha onze motets, el primer dels quals (*Accessit ad Jesum*) era escrit per Manchicourt l'any 1560. Falten fulls al final i no sabem si hi havia més peces.

773. PETRUS DE LA RUE, Misses polifòniques. Segle XVI. Volum molt mutilat.

774 i 775. Aplec de motets polifònics d'autor/s anònim. Segle XVII. 25 el primer i 28 el segon⁴³.

776. LUPUS HELLINCK, Vuit misses polifòniques. Segle XVI.

Aquesta petita resta de tot el que va ser lliurat a *la almoneda*, i que possiblement s'ha perdut, dona fe de la riquesa musical de la biblioteca de la cort reial de Felip II.

APÈNDIX

Crec interessant copiar literalment, amb les faltes ortogràfiques incloses, part de la nota del pare Tobella en la que explica en quin estat va trobar l'arxiu a l'Encarnació. Com que la nota està redactada uns trenta anys després hi ha algunes coses que potser no són massa precises:

“Vaig anar a l'Encarnació, on em reberen molt respectuosament, però no hi vaig poder entrar a dins, perquè era indispensable el permís del seu ordinari l'aleshores arquebisbe de Compostela, Agustinià. Obtingut aquest permís, m'obriren la clausura, i dues monges amb un vel a la cara m'acompanyaren a un departament superior, on hi vaig veure apilotats i per terra grossos cantorals de cor mig espellifats, i una gran quantitat de paper i partitures de música. Van dir-me que aquell lloc havia estat antigament l'arxiu de la Capella de l'Encarnació, que sembla que comunicaba amb l'església, quina porta havia estat tapiada feia molts anys. Tal com el vaig trobar jo, comparat aquell local amb la netedat

i l'ordre d'aquella casa, era més aviat un lloc de mals endreços. Al veure que no podia pas fer-me'n càrrec del que hi havia i es podia aprofitar amb un parell d'hores, vaig pregar a les dues monges que se n'anessin, i em tanquessin a dins i tornessin a obrir-me abans de migdia, com ho feren obtingut el permís de la Priora.

Tot seguit vaig fer-me càrrec del que allí abandonat i descuidat hi havia, i encara que no competent en la matèria, vaig suposar que tenia un gran interès i fins valor tot el que's podia encara aprofitar. A la tarde del mateix dia, i l'endemà al matí hi vaig tornar a tancar-me dins aquella habitació, fent-hi la tria del que'm va semblar valia la pena, deixant de banda una gran quantitat de papers escampats, que la meua imperícia en la matèria, aleshores la vaic creure totalment inútila. Avui els nostres musicòlegs ho lamenten ben segü. Ja m'ho perdonaran, confio. Em va cridar l'atenció uns grossos cantorals polifònics, i també una gran quantitat de petites partitures de Villancicos. Hi havia també més d'una dotzena de cantorals de cor de cant gregorià del s. XVI i XVI⁴⁴, però tots amb les grosses cap-lletres miniades tallades, que pel que vaig saber les habien tallat poc a poc les mateixes monges per fer-ne regals o per devoció⁴⁵. No en vaig aprofitar ni un, car el text o la música em va semblar sense interès particular tretes les cap-lletres i

44 Pels bons serveis de la investigadora Eva Sandoval, a qui agraeixo la seva ajuda, en els fons dels Patronatos Reales hi ha una quantitat de cantorals gregorians o de cant pla que provenen dels monestirs de dependència reial. Del monestir de La Encarnación ha trobat els llibres següents que especifico copiant literalment la seva nota: “Libros de música manuscrita

7 libros de canto llano tamaño 4º para procesiones (sobretudo piezas de Difuntos y de Semana Santa); estado de conservación intermedio: manchas debidas al uso, manchas de humedad y galerías; aprox. finales del s. XVIII.

6 partes vocales encuadradas en tamaño folio que contienen 2 Pasiones anónimas a 4 voces; estado de conservación intermedio: manchas, refuerzos de papel y galerías; aprox. principios del s. XIX.

1 libro de coro tamaño 4º con canto llano en los folios iniciales y finales y un cuerpo de texto impreso en los folios centrales; estado de conservación intermedio: manchas y galerías; aprox. finales del s. XVIII.

- Libro de música impresa

1 misal impreso con la Misa de Difuntos (texto y música); incluye un grabado de Velázquez; s. XIX.

- No existe ningún inventario.

- No constan signaturas ni numeración alguna ni en los documentos ni en las cajas.

- La única numeración a modo de signatura que aparece es: XIV-3 ó XIV.3 en los 7 libros de canto llano tamaño 4º y en el libro de coro tamaño 4º”.

45 Segurament, més que als cantorals de gregorià, es refereixi a alguns dels cantorals polifònics d'autors flamencs, concretament el que conté la signatura montserratina 773, literalment trinxat, per l'apropiació de les caplletres.

43 Vegeu nota 18.

inicials. A més eren verament aixís mutilats, i no valia la pena emportar-me'ls. Potser també vaig fer malament, però el problema per treure tot allò d'allà dins i amb el màxim secret em preocupà des del primer moment”.

BIBLIOGRAFIA

- Anglès Pàmies, Higiní: *La música española desde la Edad Media hasta nuestros días*. Barcelona, Diputación Provincial de Barcelona, 1941.
- Arxiu de Montserrat: *Crònica dels anys 1929-1936*.
- Capdepón Verdú, Paulino: *La música en el Real Monasterio de La Encarnación de Madrid en el siglo XVIII*. Madrid, Alpuerto, Patrimonio Musical Español, 1997.
- Casares Rodicio (ed.): *Francisco Asenjo Barbieri. Documentos sobre Música española y Epistolario (Legado Barbieri)* vol. 2. Madrid, Fundación Banco Exterior, 1988.
- Casares Rodicio (dir.): *Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana*. 10 vols. Madrid, Sociedad General de Autores y Editores, 1999-2002. (= DMEH)
- López-Calo, José: *Historia de la Música Española: 3, Siglo XVII*. Madrid, Alianza Música, 1983.
- Olivar, Alexandre: *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Montserrat*. Montserrat, Abadia de Montserrat, “Scripta et Documenta” 23, 1977.
- Olivar, Alexandre: “El Pare Antoni Tobella, bibliotecari i historiador del monaquisme català”, *Miscel·lània Fort i Cogul*. Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, “Biblioteca Abat Oliba” 32, 1984.
- Pujol, David, “Manuscritos de Música Neerlandesa conservados en la Biblioteca del Monasterio de Montserrat”, *Atti del Congresso Internazionale di Musica Sacra organizzato dal Pontificio Istituto di Musica Sacra e della Commissione di Musica Sacra per l'Anno Santo (Roma, 25-30 Maggio 1950)*. (Anglès Pàmies, Higiní, ed.). Tournai, Desclée & C., 1952.
- Repertorio cronológico de Legislación*. Pamplona, Aranzadi, 1931-.
- Sánchez Hernández, María Leticia: *El Monasterio de La Encarnación de Madrid. Un modelo de vida religiosa en el siglo XVII*. El Escorial, Ediciones Escorialenses, 1986.

Recibido: 08.02.2016

Aceptado: 03.05.2016